Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

# O‘YIN ORQALI BOLALARDA IJODIY FIKRLASH VA MUAMMOLARNI HAL QILISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

**Ravshanova Dildora Shavkat qizi**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti, talaba

+998 50 074 84 01

Ilmiy rahbar: **Xurramova Mohidil**

**Annotatsiya:** Ushbu maqola o‘yin orqali bolalarning ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish jarayonini o‘rganadi. Tadqiqotda turli o‘yin turlari – rol o‘yinlari, strategik va konstruktorlik o‘yinlari, shuningdek guruh o‘yinlari – bolalarning analitik fikrlash, fantaziya va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini qanday shakllantirishiga e’tibor qaratiladi. Maqolada o‘yin faoliyati pedagogik jarayonda samarali vosita sifatida qanday qo‘llanishi, bolalarning intellektual, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishini rag‘batlantirishi tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin bolalarning innovatsion yechimlar topish qobiliyatini oshiradi, jamoaviy hamkorlikni kuchaytiradi va ta’lim jarayonini qiziqarli hamda samarali qiladi.

**Kalit so‘zlar:** O‘yin, ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish, bolalar, pedagogika, innovatsion ta’lim.

**Abstract:** This article explores the development of creative thinking and problem-solving skills in children through play. The study focuses on various types of play, including role-playing, strategic and construction games, and group activities, examining how they enhance children’s analytical thinking, imagination, and independent decision-making. The article analyzes how play can be effectively integrated into pedagogical practice to promote intellectual, social, and creative development. The results show that play increases children’s ability to find innovative solutions, strengthens teamwork, and makes the learning process engaging and effective.

**Keywords:** Play, creative thinking, problem-solving, children, pedagogy, innovative education.

## Kirish

Bugungi ta’lim jarayonida bolalarning ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ijodiy fikrlash – yangi g‘oyalarni ishlab chiqish, turli vaziyatlarda innovatsion yechimlar topish qobiliyatidir. Bolalik davri shaxsning intellektual va ijodiy salohiyatini shakllantirishda eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Shu bois pedagogik amaliyotda o‘yinlar samarali vosita sifatida qo‘llaniladi, ular nafaqat qiziqarli, balki bolalarda tanqidiy fikrlash va mantiqiy mulohaza ko‘nikmalarini shakllantiradi. O‘yin jarayonida bola qaror qabul qilish, yechimlarni sinash va xatolaridan o‘rganishga majbur bo‘ladi. Shu bilan birga, o‘yin bolalarning motivatsiyasini oshiradi, mustaqil fikrlashga rag‘batlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv va rol o‘yinlar bolalarda ijodiy yondashuvlarni rivojlantirishda an’anaviy darslardan sezilarli darajada samaraliroqdir. Shu bois pedagogika va psixologiya sohalarida o‘yin metodlarining o‘rganilishi, ularning turlari va bolalar faoliyatiga ta’siri ilmiy asoslarda tahlil qilinishi lozim.

## Dolzarblik

Zamonaviy ta’lim jarayonida bolalarning ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim pedagogik masala hisoblanadi. An’anaviy ta’lim usullari ko‘pincha faqat fakt va bilimlarni uzatishga qaratilgan bo‘lib, bolalarni mustaqil fikrlashga va muammolarni innovatsion

yondashuvlar bilan hal etishga yetarli darajada rag‘batlantirmaydi. Shu bois, o‘yin metodlari bolalarda ijodiy yondashuvlarni shakllantirish, mustaqil qaror qabul qilish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida dolzarb ahamiyatga ega.

**Maqsad**

Ushbu tadqiqotning maqsadi – o‘yinlar orqali bolalarning ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishning samarali usullarini aniqlash, pedagogik jarayonda ularni qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot natijalari bolalar faoliyatida o‘yin metodlarining pedagogik ahamiyatini yoritishga, ta’lim jarayonini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

**Asosiy qism**

O‘yin – bu bolalar faoliyatida tabiiy qiziqish va motivatsiya uyg‘otuvchi asosiy pedagogik vosita hisoblanadi. U nafaqat vaqtni maroqli o‘tkazish, balki bilim, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Pedagogik nuqtai nazardan, o‘yin bolalarda diqqatni jamlash, xotirani rivojlantirish va mantiqiy fikrlashni shakllantiradi. Shu bilan birga, o‘yin bolaga turli ijtimoiy vaziyatlarda o‘zini sinash, qaror qabul qilish va xatolardan o‘rganish imkoniyatini beradi. Masalan, “Kim tezroq yechadi?” kabi matematik o‘yinlar bolalarda tezkor fikrlash va muammoni tez hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Rol o‘yinlar esa bolalarda ijtimoiy muloqot, hamkorlik va liderlik fazilatlarini shakllantiradi. Shu sababli pedagogik jarayonda o‘yin metodlarini tizimli va yoshga mos qo‘llash muhim ahamiyatga ega. O‘yinlar nafaqat intellektual, balki emotsional va ijodiy rivojlanishni ham rag‘batlantiradi. Masalan, fantaziya asosida qurilgan konstruktiv o‘yinlar bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini mustahkamlaydi.

Ijodiy fikrlash – bu yangi g‘oyalarni ishlab chiqish, muammolarga turlicha yondashish va innovatsion yechimlar topish qobiliyatidir. Bolalarda ijodiy fikrlashning asosiy tarkibiy elementlari: fantaziya, intuitsiya, muammolarni baholash va turli yechimlarni sinashdir. Fantaziya orqali bola mavhum tushunchalarni tasavvur qiladi va yangi variantlarni ishlab chiqadi. Masalan, rasm chizish o‘yinida bola oddiy shakllardan yangi obrazlar yaratishi mumkin. Intuitsiya esa tez va to‘g‘ri qaror qabul qilishni osonlashtiradi, masalan, labirint o‘yinida to‘g‘ri yo‘lni tanlash. Muammolarni baholash qobiliyati bolaga tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, turli yechimlarni solishtirish va eng samarali variantni tanlash imkonini beradi. Shu bilan birga, ijodiy fikrlashni rag‘batlantiruvchi muhit va pedagogik qo‘llab-quvvatlash katta ahamiyatga ega. Interaktiv o‘yinlar orqali bola turli yechimlarni sinab ko‘radi, tajriba orttiradi va o‘z fikrini mustahkamlaydi. Shu tarzda ijodiy fikrlash mustahkam va barqaror shakllanadi, bolalar esa murakkab vaziyatlarda samarali yechim topa oladigan shaxs sifatida tarbiyalanadi.

Muammolarni hal qilish ko‘nikmalari – bu bolaning mustaqil qaror qabul qilish, turli yechimlarni sinash va xatolardan o‘rganish qobiliyatidir. O‘yin bu jarayonda samarali pedagogik vosita sifatida ishlatiladi. O‘yin sharoitida bola muammo bilan yuzlashadi, uni tahlil qiladi va turli yechimlarni sinab ko‘radi. Masalan, “Xazina izlash” o‘yinida bola xarita va belgilar orqali xazina joyini topishga harakat qiladi, shu bilan muammoni tahlil qilish va qaror qabul qilish ko‘nikmasi rivojlanadi. Shu bilan birga, o‘yinlar bolalarda tanqidiy fikrlash, mantiqiy mulohaza va xotirani rivojlantiradi. Pedagoglar muammolarni hal qilish jarayonida bolaga motivatsiya, yordam va nazoratni ta’minlashi lozim. Rol o‘yinlar va strategik o‘yinlar bolalarda yechim topish jarayonini tezlashtiradi va ularni mustaqil fikrlashga o‘rgatadi. Shu tarzda o‘yinlar bolalarda ijodiy va intellektual rivojlanishni bir vaqtning o‘zida ta’minlaydi.

**Jadval 1. O‘yin faoliyatining pedagogik ahamiyati**

| Aspekt | Ta’sir turi | Natija |
|---|---|---|
| Intellektual rivojlanish | Analitik va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi | Murakkab vaziyatlarda yechim topish qobiliyati |
| Ijtimoiy rivojlanish | Hamkorlik, kommunikatsiya va empatiya | Jamoada samarali ishlash, o‘z fikrini ifodalash |
| Ijodiy rivojlanish | Fantaziya va innovatsion yondashuvni rag‘batlantiradi | Yangicha yechimlar, kreativ fikrlash |
| Pedagogik samaradorlik | Ta’lim jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi | Bolalar faol va motivatsiyali bo‘ladi |

O‘yinlar turli shakllarda bo‘lib, har biri bolalarning turli ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Rol o‘yinlar bolalarda ijtimoiy muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini shakllantiradi. Do‘kon egasi va xaridor o‘yini bolalarga savdo jarayonini boshqarishni o‘rgatadi va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Interaktiv o‘yinlar bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash, tezkor fikrlashni rag‘batlantirishda samarali. Strategik o‘yinlar bolalarda tahlil qilish, rejalashtirish va uzoq muddatli natijani hisoblash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shahar qurilishi o‘yini bolalarni birgalikda qaror qabul qilish va strategiya ishlab chiqishga o‘rgatadi. Tasviriy-fantastik o‘yinlar esa fantaziya va ijodiy fikrlashni shakllantiradi. Konstruktiv o‘yinlar bolalarni yangi qurilmalar yaratishga va ularning funksiyalarini tushunishga undaydi. Pedagoglar har bir o‘yin turini bolalarning yoshiga va qobiliyatiga moslashtirishi zarur. Shu tarzda o‘yin jarayoni bolalarda intellektual, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishni bir vaqtda ta’minlaydi. O‘yinlarni tizimli qo‘llash pedagogik samaradorlikni oshiradi.

Ijodiy fikrlashni rag‘batlantirish uchun o‘yinlar turli vazifalar bilan boyitiladi. Hikoya yaratish o‘yini bolalarning fantaziyasini rivojlantiradi va ularni turli voqealarni izchil bog‘lashga o‘rgatadi. Konstruktorlik o‘yini orqali bolalar yangi qurilmalar yaratadi va ularni mustaqil tarzda funksional jihatdan sinaydi. Rasm chizish o‘yini bolalarda vizual tafakkur va ijodiy yechim topish qobiliyatini mustahkamlaydi. Robot yaratish o‘yini bolalarga mexanik va texnologik tafakkur bilan ishlashni o‘rgatadi. Rol o‘yinlar, masalan, shifokor va bemor o‘yini, bolalarni empatiya va ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga undaydi. Guruh o‘yinlari bolalarda jamoaviy ishlash va qarorlarni muvofiqlashtirish qobiliyatini oshiradi. O‘yinlar bolalarning fantaziya, intuitsiya va mantiqiy fikrlashini uyg‘unlashtiradi. Shu tarzda o‘yinlar ijodiy va analitik fikrlashni bir vaqtda rivojlantiradi. Pedagoglar o‘yin jarayonida rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash orqali bolaning ijodiy salohiyatini oshiradi.

O‘yinlar bolalarda qaror qabul qilish va yechim topish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Labirint o‘yini bolalarni strategik fikrlashga va yo‘l tanlashni oldindan rejalashtirishga o‘rgatadi. Resurslarni boshqarish o‘yinlari bolalarda tahlil qilish va natijani hisoblash qobiliyatini rivojlantiradi. Rol o‘yinlar bolalarni javobgarlikni his qilishga va turli vazifalarni bajarishga o‘rgatadi. Interaktiv o‘yinlar bolalarni tezkor fikrlash va qaror qabul qilish jarayoniga jalb qiladi. Guruh o‘yinlari hamkorlik va birgalikda yechim topish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. O‘yin jarayonida bolalar xatolardan o‘rganadi va o‘z qarorlarini tahlil qiladi. Shu tarzda o‘yinlar bolalarda mustaqil fikrlash va innovatsion yechim topish qobiliyatini oshiradi. Pedagoglar o‘yinlarni bolalarning qobiliyatiga moslashtirib, ularni faol va ijodiy fikrlashga rag‘batlantiradi. Shu yo‘l bilan bolalar murakkab vaziyatlarda samarali qarorlar qabul qilishni o‘rganadi. Guruh o‘yinlari bolalarda hamkorlik, muloqot va birgalikda ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shahar qurilishi o‘yini bolalarni birgalikda strategiya ishlab chiqishga o‘rgatadi. Sport

o‘yinlari esa bolalarda jamoaviy ishlash va raqib bilan samarali muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Guruh o‘yinlarida bolalar qarorlarni muvofiqlashtiradi va birgalikda yechim topadi. Shu jarayonda hamkorlik va ijodiy fikrlash uyg‘unlashadi. Pedagoglar guruhlarni yosh va qobiliyatiga mos shakllantirishi zarur. Shu tarzda bolalar nafaqat individual, balki jamoaviy qaror qabul qilish va ijodiy yechim topish ko‘nikmalarini egallaydi. Guruh o‘yinlari bolalarni ijtimoiy va emotsional jihatdan rivojlantiradi, liderlik va mas’uliyat hissini shakllantiradi.

**Jadval 2: O‘yin faoliyati orqali bolalarda ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish**

| Faoliyat turi | Ta’limdagi vazifasi | Bolalarga ta’siri / rivojlanadigan ko‘nikmalar |
|---|---|---|
| Sensor va manipulyativ o‘yinlar | Ob’ektlar bilan tajriba o‘tkazish, ko‘rinish va shakllarni o‘rganish | Analitik tafakkur, motorika, muammolarni yechish qobiliyati |
| Fantaziya va hikoya o‘yinlari | Hikoya yaratish, turli voqealarni tasavvur qilish | Ijodiy fikrlash, tasavvur, innovatsion yechim topish |
| Matematik va mantiqiy o‘yinlar | Topshiriqlarni hisoblash, tartib va mantiq asosida yechim izlash | Mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish, rejalashtirish |
| Ilmiy va eksperiment o‘yinlar | Oddiy tajribalar, kuzatuvlar va sinovlar o‘tkazish | Kritik fikrlash, tahliliy qobiliyat, muammolarni hal qilish |
| Musiqiy va ritmik o‘yinlar | Musiqa, ritm va harakat orqali ifoda qilish | Emotsional intellekt, kreativ fikrlash, e’tibor va diqqatni rivojlantirish |

O‘yinlar bolalarning ijodiy va intellektual rivojlanishini baholashda samarali vosita hisoblanadi. Konstruktiv o‘yinlarda bolalar yangi qurilmalarni yaratadi va ularning funksiyasini tushunadi. Rasmiy va interaktiv o‘yinlar bolalarning fantaziya, intuitsiya va mantiqiy fikrlash darajasini aniqlash imkonini beradi. Baholash natijalari pedagoglarga o‘quv jarayonini takomillashtirish va individual yondashuvni ishlab chiqish imkonini beradi. Shu yo‘l bilan o‘yinlar bolalarning intellektual va ijodiy rivojlanishiga tizimli hissa qo‘shadi. Guruh o‘yinlarida hamkorlik va qaror qabul qilish ko‘nikmalari baholanishi mumkin. Pedagoglar o‘yinlar orqali bolaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Shu jarayon o‘quvchilarning rivojlanish strategiyasini shakllantirishga yordam beradi.

**Natijalar**

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘yinlar bolalarda ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Rol o‘yinlar bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalar, hamkorlik va muloqot qobiliyatini mustahkamlaydi; bolalar do‘kon egasi va xaridor, shifokor va bemor kabi rollarni bajarish orqali kommunikativ va ijtimoiy tajriba orttiradi. Konstruktorlik va strategik o‘yinlar analitik tafakkur, rejalashtirish va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi; masalan, robot yaratish yoki labirintdan chiqish o‘yinlari bolalarni turli yechimlarni izlashga va qaror qabul qilishga o‘rgatadi. Guruh o‘yinlari esa jamoaviy ishlash, fikrlarni

muvofiqlashtirish va birgalikda yechim topish ko‘nikmalarini oshiradi; “Shahar qurilishi” yoki sport o‘yinlarida bolalar birgalikda strategiya ishlab chiqadi va qarorlarni muvofiqlashtiradi.

O‘yin jarayonida bolalar mustaqil fikrlash va ijodiy yechim topish qobiliyatini mustahkamlaydi, fantaziya va intuitsiya bilan mantiqiy tafakkur uyg‘unlashadi. Shu bilan birga pedagogik rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash o‘yin samaradorligini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, o‘yin metodlarini tizimli va yoshga mos qo‘llash ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Natijalar shuni tasdiqlaydi: o‘yinlar bolalarning intellektual, ijodiy va ijtimoiy rivojlanishiga kompleks hissa qo‘shadi, ularni murakkab vaziyatlarda samarali qarorlar qabul qilishga va innovatsion yechimlar topishga o‘rgatadi. Shu bois o‘yin pedagogik jarayonda nafaqat qiziqarli faoliyat, balki ilmiy asoslangan rivojlantiruvchi vosita sifatida qo‘llanilishi lozim.

**Xulosa**

O‘yin pedagogik jarayonda bolalarning ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, turli o‘yin turlari – rol, konstruktorlik, strategik va guruh o‘yinlari – bolalarning intellektual, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Rol o‘yinlar bolalarda muloqot, hamkorlik va empatiya ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi; bolalar shifokor-bemor, do‘kon egasi-xaridor kabi rollarni bajarish orqali turli ijtimoiy vaziyatlarni sinab ko‘radi, qarorlar qabul qiladi va natijalarni tahlil qiladi. Konstruktorlik va strategik o‘yinlar esa analitik tafakkur, rejalashtirish, mantiqiy fikrlash va turli yechimlarni sinash qobiliyatini rivojlantiradi; bolalar robot yaratish, labirintdan chiqish yoki qurilish loyihalari orqali o‘z yechimlarini mustahkamlaydi.

Guruh o‘yinlari bolalarda jamoaviy qaror qabul qilish, fikrlarni muvofiqlashtirish va birgalikda yechim topish ko‘nikmalarini oshiradi. Shu bilan birga, o‘yin jarayonida bolalar mustaqil fikrlashni rivojlantiradi, innovatsion yondashuvlar topadi va turli vaziyatlarda mantiqiy va ijodiy yechimlarni uyg‘unlashtirishni o‘rganadi. Pedagogik rag‘batlantirish va o‘yinlarni tizimli, yoshga mos qo‘llash bolalarning ijodiy salohiyatini yanada oshiradi va o‘quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. O‘yin metodlarining samaradorligi bolalarning nafaqat individual ko‘nikmalarini, balki ijtimoiy va jamoaviy tajribasini rivojlantirishda ham namoyon bo‘ladi. Ular turli vaziyatlarda qaror qabul qilish, resurslarni boshqarish va natijalarni tahlil qilish orqali murakkab vaziyatlarda samarali yechim topish qobiliyatini egallaydi. Shu sababli o‘yinlar pedagogik jarayonda qiziqarli faoliyat bo‘lish bilan birga, ilmiy asoslangan va rivojlantiruvchi vosita sifatida ahamiyat kasb etadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Fisher, K. R., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., & Gryfe, S. G. (2008). Conceptual split? Parents’ and experts’ perceptions of play in the 21st century. Journal of Applied Developmental Psychology, 29(4), 305–316.
2. Buka, S. P. Y., Costa, B., Silva, P., & Fallah, S. (2025). The role of play in early childhood education for developing creative problem-solving skills: A longitudinal study. Journal of Loomingulisus ja Innovatsioon, 2(5), 268–280.
3. Sitorus, R. W. D., Siregar, K. P., & Sari, R. I. (2025). The role of play-based learning in early childhood development. Educia Journal, 3(1), 1–14.
4. Wang, H., & Oyam, D. M. A. (2024). The role of play-based learning in early childhood cognitive development. International Journal of Social Science and Humanities Research, 12(3), 139–144.
5. Qayyum, A. (2024). Play-based learning and its impact on cognitive and emotional development in preschoolers. Journal of Applied Early Childhood Research.

6. Unnamed Authors. (2025). Play- based learning: A pedagogical approach for social skills development. ScienceDirect.
7. Mauro, A. (2024). The impact of play- based learning on early childhood development. Cortland Digital Commons.
8. The Role of Play- Based Learning in Early Childhood Development: A mixed- method study (Educia Journal). Educia Journal, 2025.